

Geologische Processen achter Diepzee-voorkomens

J.H.L. Voncken

*TU Delft,
Civiele Techniek en Geowetenschappen
Afdeling Geotechnologie
Sectie Toegepaste Geologie
Stevinweg 1
2628 CN Delft*

Soorten Afzettingen

- **Onderzeese ertsafzettingen** kunnen worden onderverdeeld in een aantal soorten:
  1. *Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen.*
  2. *Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.*
  3. *Afzettingen gerelateerd aan subductieprocessen.*
  4. *Sedimentaire afzettingen in zeewater.*

1. Afzettingen Gerelateerd aan Magmatische Processen

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Deze categorie bestaat uit de ertsen gerelateerd aan **onderzees vulkanisme**.
- Vulkanisme kan **metaalhoudende waterige vloeistoffen genereren (waterige hydrothermale oplossingen)**.
- Door de hitte van magma kunnen deze waterige oplossingen in de **zeebodem gaan percoleren** in de vorm van **convectiecellen**.
- De percolerende oplossingen kunnen uit het zeebodemgesteente **metalen oplossen**.
- Ook kan er menging optreden met **magmatische (hydrothermale) vloeistoffen**.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- De vloeistoffen raken zo aangerijkt aan **Fe, Cu, Zn** en **S**.
- Temperaturen van deze oplossingen zijn ongeveer **275°C - 350°C**.
- De **metalen** komen in de oplossingen voor als **chloridecomplexen**.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Deze hydrothermale systemen komen via **rekbreuksystemen** weer aan de **oppervlakte (zeebodem)**.
- Daar treedt versnelde **afkoeling** op en als gevolg daarvan slaan sulfides als **chalcopyriet** (CuFeS_2), **sfaleriet** (ZnS), en **pyriet** (FeS_2) neer.

Chalcopyriet (CuFeS_2)

sfaleriet (ZnS)

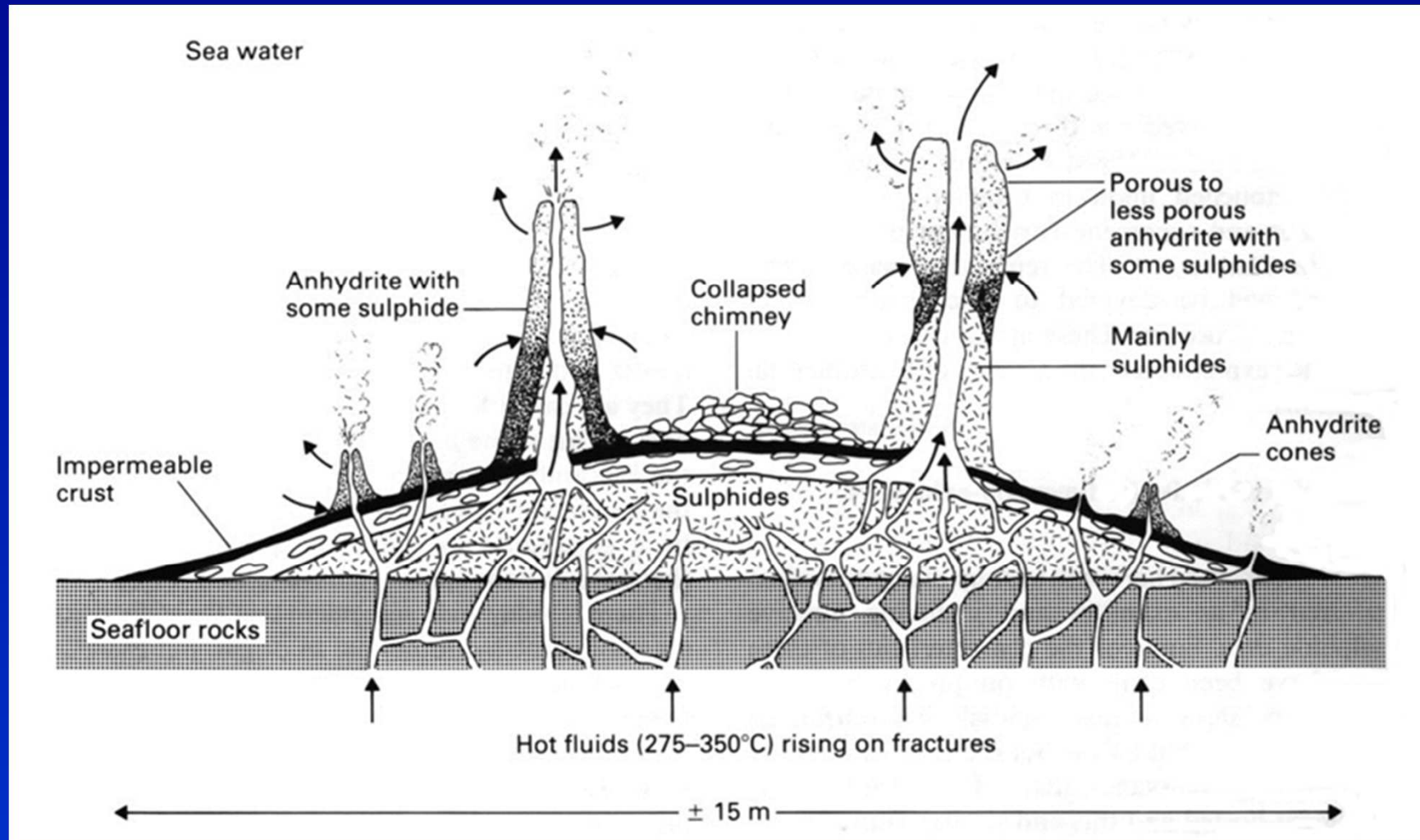
pyriet (FeS_2)

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- **Reactie** van de hydrothermale oplossingen met **zeewater** leidt tot vorming van CaSO_4 -rijke **kegels**.
- Ook **deze** bevatten **sulfide**.
- De oplossingen uit deze kegels zien er **zwart** uit door de grote hoeveelheid **sulfide** die **uitgestoten** wordt.
- Toen men deze voor het eerst waarnam, zag men een analogie met **schoorstenen** met **zwarte rook**.
- Ze worden daarom “**Black Smokers**” genoemd.
- De sulfides **accumuleren** nabij de **kegels** en vormen zo onderzeese **massieve sulfide-afzettingen**.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

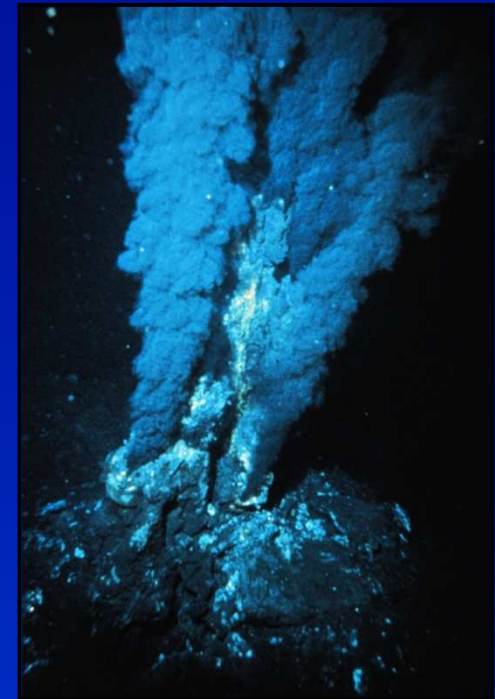
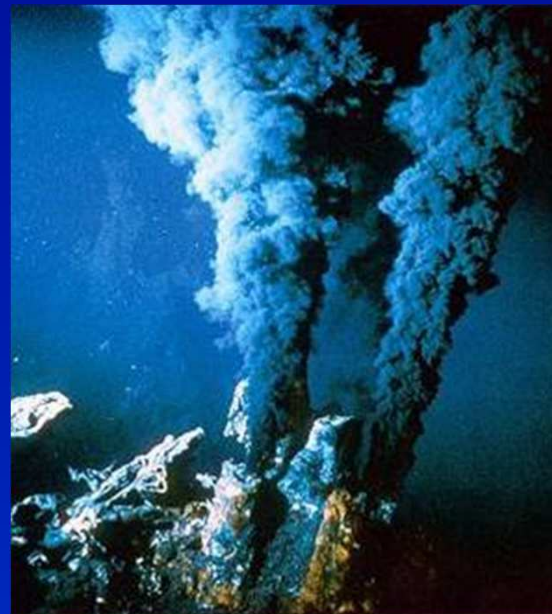
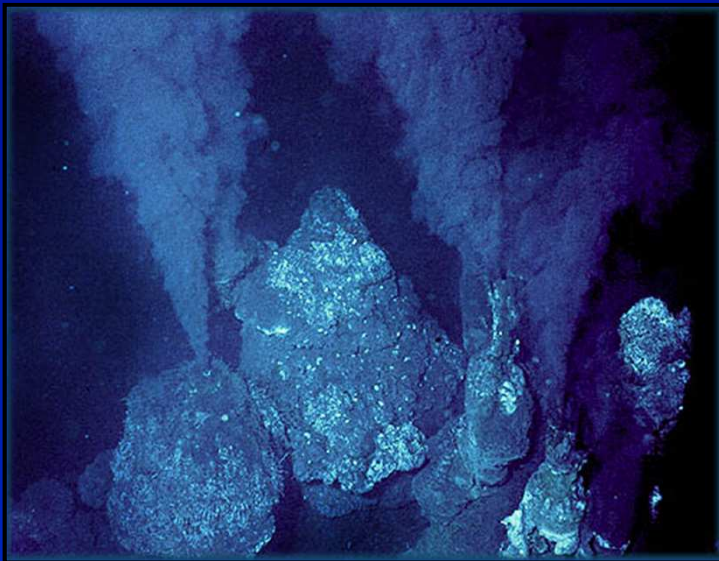
Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- **Periodieke instorting** van de schoorstenen draagt bij aan de **accumulatie van sulfides** op de zeebodem.
- Dergelijke massieve afzettingen worden **Vulcanogene Massieve Sulfide afzettingen (VMS-afzettingen)** genoemd.
- Ook de term **Sea Floor Massive Sulphide afzettingen (SMS-afzettingen)** wordt hiervoor gebruikt.
- Het betreft dus met name **koper- en zinkertsen**, maar ook **lood en goud en zilver** komen erin voor.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Interessant detail is dat vlak bij deze schoorstenen (op een diepte waar geen licht meer doordringt) **leven** voorkomt, en dat er **compleet aparte ecosystemen** zijn ontstaan. (Chemosynthese i.p.v. fotosynthese).
- Men vind er bijvoorbeeld een verder niet voorkomende soort van **kokerworm**, en diverse **aangepaste soorten** van (blinde) **zeedieren**.

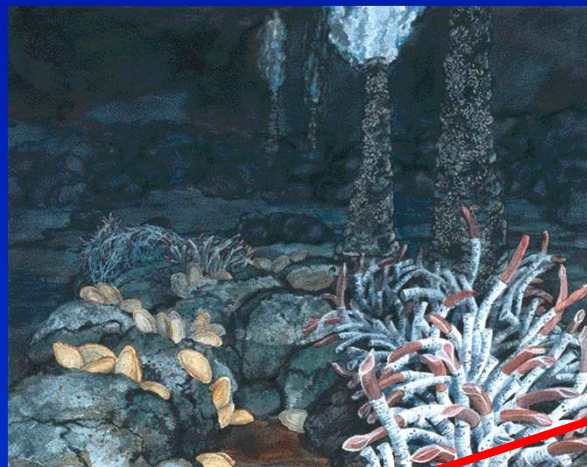
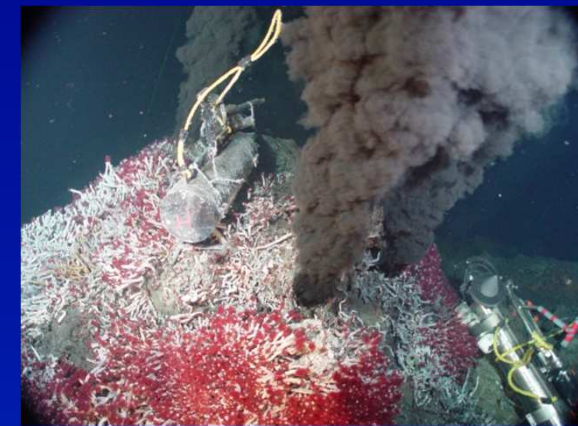
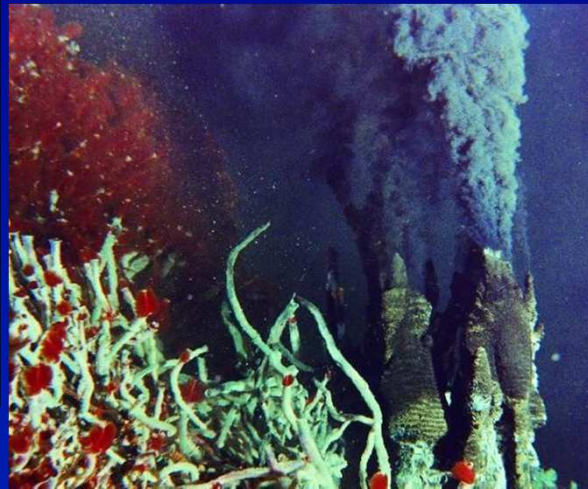
Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

Black Smokers

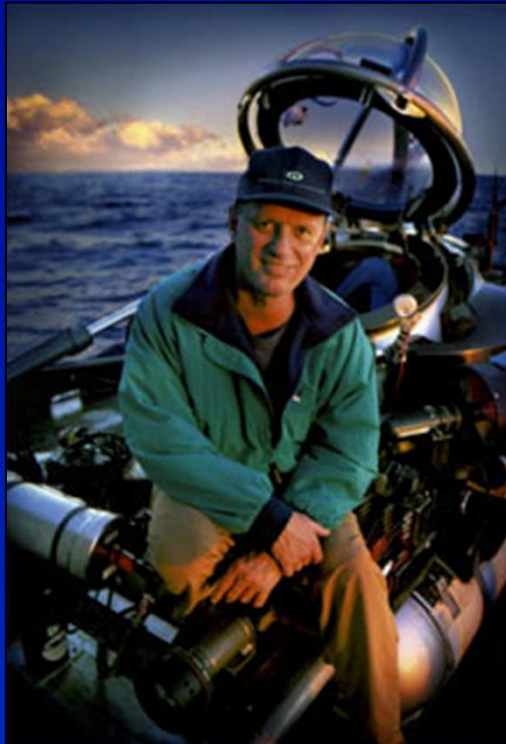

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

Kokerwormen (en een blind kreeftje) in het hete milieu bij een Black Smoker.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Black Smokers en hun ecosystemen zijn **ontdekt** door een **team van wetenschappers** met o.a. de beroemde Amerikaanse oceanograaf **Robert Ballard** tijdens duikbootexpedities bij de **Galápagos Rift**.
- Temperaturen tot **350 °C** werden gemeten.
- **Publicatie:** *Submarine Thermal Springs on the Galápagos Rift. Science (1979) Vol. 203. no. 4385, pp. 1073 -1083*

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Een ander onderzees type erts zijn de zogenaamde **fosforieten**.
- Deze afzettingen kunnen een **hydrothermale** of een **biogene** oorsprong hebben.
- **Hydrothermale fosforieten** bevatten hoofdzakelijk **fluor-apatiet** ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{F}$).
- **Biogene fosforieten** bevatten **hydroxyl-apatiet** ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{OH}$).

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

Nieuwe Ontdekking (2011):

REE-rijke en Y-rijke modder (REY-mud) komt voor in de Oostelijke Zuid-Pacific en de centrale Noord-Pacific.

- **REY-mud** bevat **1000 – 2300 ppm totaal REY**.
- **HREE** komen hier twee keer zoveel in voor dan in de **Chinese afzettingen**.
- **Diktes** variëren van **30 tot 70 meter**.
- **Voorkomen tot op 50 m onder zeebodem-oppervlak**.

Afzettingen gerelateerd aan magmatische processen

- Bovendien zijn deze modders rijk aan V, Co, Ni, Zn, Mo en Mn (2 ordes van grootte meer dan gemiddelde continentale korst afzettingen).
- De afzettingen zijn mogelijk gerelateerd aan Mid-Ocean Ridge hydrothermale activiteit.
- Bron: Y. Kato, K. Fujinaga, K. Nakamura, Y. Takaya, K. Kitamura, J. Ohta, R. Toda, T. Nakashima, H. Iwamore, (2011)
Deep-sea mud in the Pacific Ocean as a potential resource for rare-earth elements. *Nature Geoscience, Vol. 4, p. 535 – 539.*

2. Afzettingen Gerelateerd aan Geochemische Processen in Zeewater.

Mangaanknollen

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

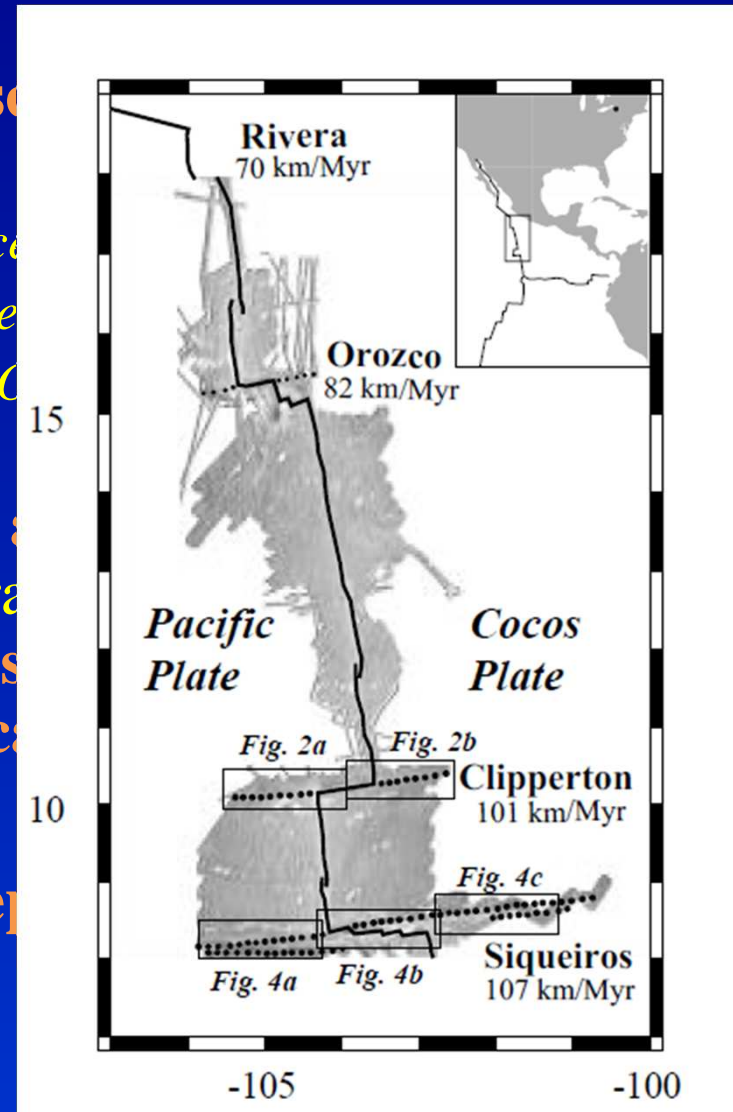
- De belangrijkste ertsen uit deze groep zijn de zogenaamde **Mangaanknollen**.
- De **oppervlakte van de oceanbodem** is 320 miljoen km².
- **Gemiddelde diepte** > 3.8 km.
- Levensduur ongeveer **1 x 10⁷ jaar** (10.000.000 jaar).
- **Zeer weinig sedimentatie** (< 7 μm/jaar).

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

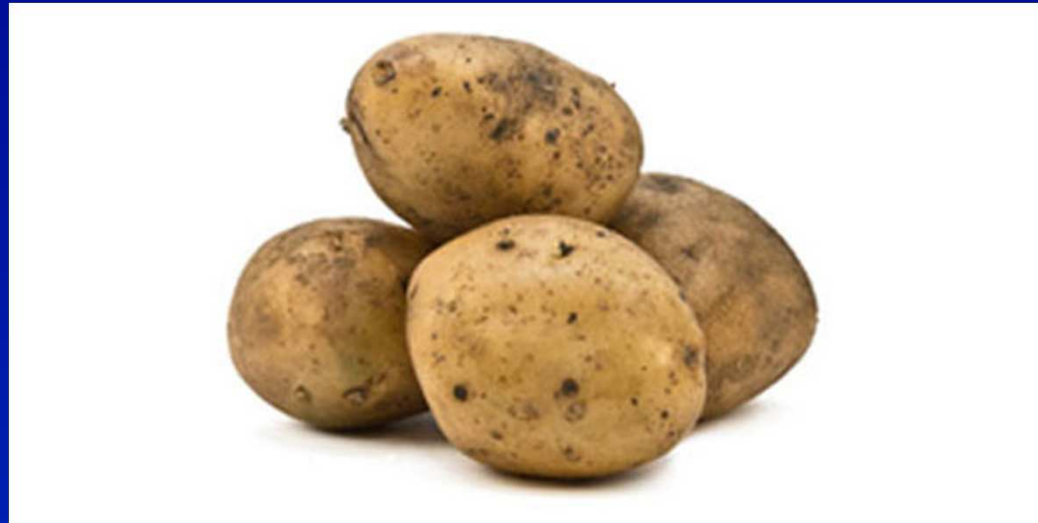
- **Faeces en overblijfselen van oppervlakte-biota** vallen op de oceaانبodem.
- Deze bevatten **spore-hoeveelheden van metalen**.
- **Onderzees vulkanisme** draagt ook bij aan de concentratie **metalen in zeewater**.
- Opgelost **Fe** en **Mn** precipiteren als **oxides** op vaste deeltjes zoals **zandkorrels** en **haaietanden**.
- Er ontstaan **concentrische lagen** rond deze nucleï: **concentrische bal** of **nodule**.
- De **aangroeisnelheid** van de nodules is **zeer laag**. Ze vormen zich over een tijdsbestek van **miljoenen jaren**.

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

- **Nodule-afzettingen van economisch belang** in de volgende gebieden:
  - De noordelijke centrale Pacifische Oceaan
  - Het Peru Bekken in de Zuid-Oostelijke Oceaan
  - Centrum van de noordelijke Indische Oceaan
- De meest veelbelovende van deze sites is de **Clipperton Breukzone** van de Oostelijke Pacific tussen **Hawaii en Midden-America**.
- De nodules komen voor op een diepte van 1000 tot 2000 m.

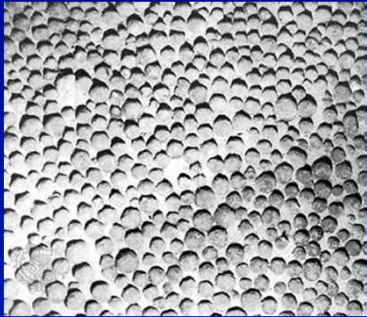
Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

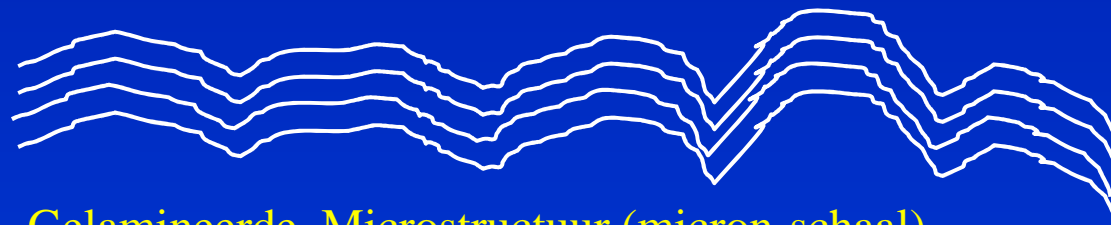
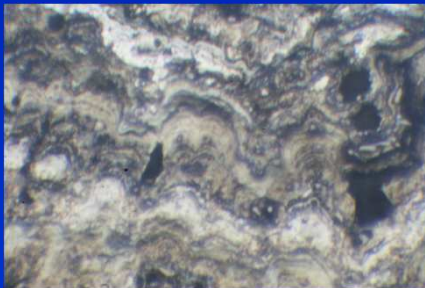
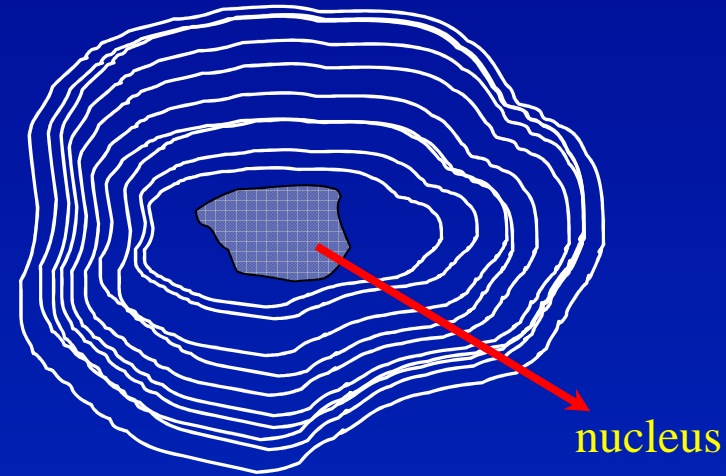
Mangaanknollen hebben afmetingen vergelijkbaar met die van aardappels.

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

Geïdealiseerde doorsnede

Gelamineerde Microstructuur (micron-schaal)

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

- Belangrijkste Mn-oxides:

vernadiet (δ -MnO₂),

todorokiet Na_{0.2}Ca_{0.05}K_{0.02}Mn⁴⁺₄Mn³⁺₂O₁₂•3(H₂O)

birnessiet (Na,Ca,K)_x(Mn⁴⁺,Mn³⁺)₂O₄•1.5(H₂O).

- **Fe** komt er ook in voor, meestal als **FeOOH** (goethiet).
- De samenstelling van de nodules kan **variëren**.

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

- **Winning op grote schaal** heeft men geprobeerd in de **jaren zeventig**, maar men is er mee **opgehouden**. De winning was **economisch niet rendabel**.
- De ratificatie van de **VN Conventie over het zeerecht** in 1982 (**UNCLOS = United Nations Conference on the Law(s) of the Sea**) heeft ook sterk bijgedragen aan de terugloop van het interesse in mangaanknollen.
- Als gevolg van de UNCLOS is de **EEZ** ingesteld. Dit is de **Exclusive Economic Zone**, een gebied **200 mijl offshore** van kusten, waarin **kuststaten** exclusieve rechten hebben.

Kobalt-rijke Korsten op Seamounts

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

- **Hellingen** van onderzeese **bergen** en **vulkanen** in de Stille Oceaan zijn bedekt met een korst van **kobalt, titanium, cerium, mangaan** en **nikkel**.
- **Het belangrijkste metaal is kobalt. Ook mangaan komt veel voor.**
- Ook deze afzettingen zijn, zo denkt men, grotendeels neergeslagen uit **zeewater**, waarschijnlijk onder invloed van **bacteriële activiteit**.
- **De vormingstijd ligt in de tientallen miljoenen jaren.**

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

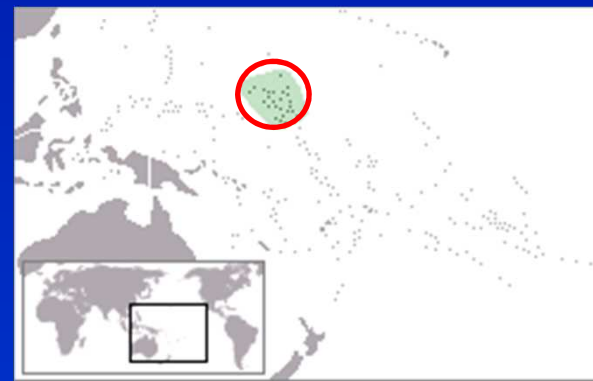
- De korsten komen **niet** voor op plaatsen waar **sediment** op de oceaانبodem **aanwezig** is. Waterdieptes variëren van **400** tot **4000** meter.
- De **dikste korsten** die het **rijkst** aan **kobalt** zijn, komen voor op de **terrassen** aan de **buitenkant** van **seamounts**, en in **brede zadels** op de **toppen** ervan.
- De diepten bedragen **800 – 2500** meter.

Afzettingen gerelateerd aan geochemische processen in zeewater.

- De korsten zijn zo'n **25 cm** dik. Als **1.7%** van de oceaankorst ermee bedekt is, betekent dat ongeveer **1 miljard ton kobalt**.
- De **centraal equatoriale Pacific** is het meest geschikt voor mijnbouw, in het bijzonder de **EEZ** rond **Johnston Island** en **Hawaii**, de **Marshall Eilanden**, **Micronesië**, en de **internationale wateren** van de mid-Pacific.

Johnston Island

Marshall Eilanden

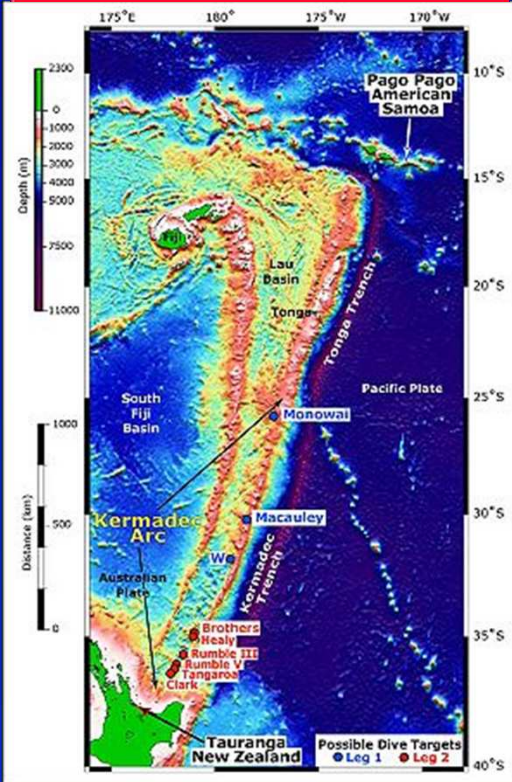
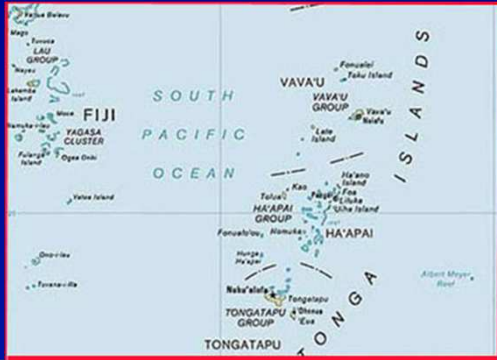

3. Afzettingen Gerelateerd aan Subductieprocessen.

Afzettingen gerelateerd aan subductieprocessen.

- **Onderzeese hydrothermale mangaanafzettingen** komen voor in een aantal **island arc settings**. (Tonga-Kermadec Rug, Ogasawa trog, Bonin boog, Mariana boog, Bismarck Archipel.
- Grote volumes aan waterige oplossingen komen vrij als gevolg van de **ontwatering van sedimenten** onderhavig aan **subductie**.
- Uit dergelijke oplossingen precipiteren **hydrothermale mangaan afzettingen**.

Afzettingen gerelateerd aan subductieprocessen.

Tonga-Kermadec Rug

Ogasawa trog + Bonin boog,

Mariana boog

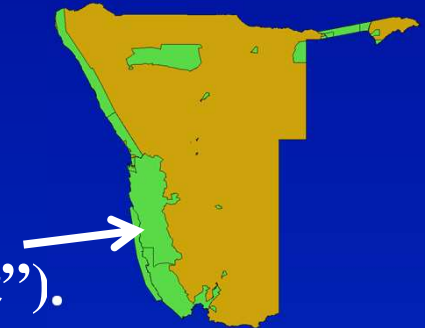
Bismarck Archipel

4. Afzettingen Gerelateerd aan Sedimentaire Processen

Placers & Heavy Mineral Sands

Afzettingen gerelateerd aan sedimentaire processen

- **Placers of placer-afzettingen** zijn accumulaties van waardevolle mineralen als gevolg van zwaartekrachtscheiding gedurende sedimentaire processen.
- **Diamant-placers** komen voor langs de kust van **Namibië** (zowel onshore en offshore). Deze worden ontgonnen door **De Beers Marine, Sakawe Mining Ltd. (Samincor), en Diamond Fields Namibia.** (Zogenaamde “Sperrgebiet”).
- **Onderzeese tin-placers** (met het mineraal **cassiteriet SnO_2**) komen voor in **China, Thailand, Burma, Maleisië, en Indonesië (Bangka en Belitung, “Billiton”).** Deze landen leveren ongeveer **80 %** van het tin in de wereld.

Afzettingen gerelateerd aan sedimentaire processen

- Ook van belang zijn de zogenaamde “**Heavy Minerals**”.
- Afgezien van het al genoemde **cassiteriet** (SnO_2) gaat het om:
  - **rutiel** (TiO_2),
  - **monaziet** $(\text{Ce, La})\text{PO}_4$, met ook andere lichte REE, zoals Pr en Nd.
  - **zirkoon** (ZrSiO_4),
  - **granaat** $(\text{X}_3\text{Y}_2(\text{SiO}_4)_3$ met $\text{X} = \text{Ca}^{2+}, \text{Mg}^{2+}, \text{Fe}^{2+}$) en $\text{Y} = (\text{Al}^{3+}, \text{Fe}^{3+}, \text{Cr}^{3+})$,
  - **ilmeniet** (FeTiO_3),
  - **chromiet** (FeCr_2O_4)

Fosforieten

Afzettingen gerelateerd aan sedimentaire processen

- Ook van groot belang zijn de onderzeese **fosforieten**.
- Dit zijn **gesteenten** die hoofdzakelijk bestaan uit **fluor-apatiet** ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{F}$) of **hydroxyl-apatiet** ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{OH}$).
- De afzettingen kunnen een **biogene** (beenderen van vertebraten en tanden) of **hydrothermale** oorsprong hebben.
- Fosforieten van **hydrothermale** oorsprong bevatten **fluorapatiet**.

Afzettingen gerelateerd aan sedimentaire processen

- Het betreft doorgaans **zeer fijnkorrelige gesteenten** (cryptokristallijne gesteenten), met een **korrelgrootte $< 1 \mu\text{m}$** .
- **Fosforieten** komen ook veel op het **land** voor, en dit zijn de **meest ontgonnen afzettingen**.
- Commerciëel ontgonnen fosforieten op het land bevinden zich in **Frankrijk, België, Spanje, Marokko, Tunesië, Algerije en Jordanië**. Vroeger werden ook in **Florida (VS)** fosforieten ontgonnen.

5. Mijnbouwbedrijven

Mijnbouwbedrijven

- **Onderzeese Mijnbouw** wordt uitgevoerd door grote mijnbouwbedrijven zoals:

- **Anglo-American Plc,**

- **BHP Billiton,**

- **Rio Tinto Minerals,**

- maar ook door het

- **Nederlandse IHC (IHC Deep Sea Dredging & Mining).**

Mijnbouwbedrijven

- Verder zijn de kleinere bedrijven **Nautilus Minerals Inc. (Canada)** en **Neptune Minerals (VS)** van plan om mijnbouw te bedrijven in de wateren rond Nieuw Guinea en Nieuw-Zeeland.
- Zij zijn geïnteresseerd in de SMS-deposits.
- In deze bedrijven zijn grote spelers als Anglo American Plc. aandeelhouders.

